

Skarbek, Janusz

Posiedzenia naukowe zespołu Historii Nauki Polskiej XIX w.

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 12/3, 664-665

1967

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wszystkim, jak w świetle bazy źródłowej wyglądał stosunek Łojki do wielkich prądów epoki i w jakiej mierze koncepcje Łojki ukazane w referacie są wyrażone w dziełach jego bezpośrednio, o ile zaś wydedukowane z pozostawionych przez niego materiałów faktograficznych. Dr R. Wołoszyński podkreślił rolę arytmetyki politycznej w XVIII w. zapytując, jakie autorytety w tej dziedzinie wywarły wpływ na koncepcje Łojki. Dr D. Rederową interesowało, dlaczego Łojko nie opublikował opracowanych przez siebie materiałów oraz czy i w jakiej mierze znajdują się w nich wypisy z zaginionych dziś źródeł rękopiśmiennych. Prof. A. Gaweł zwrócił uwagę na uwzględnienie przez Łojkę — zapewne pod wpływem wzorów francuskich — wśród klęsk elementarnych również i trzęsień ziemi, które w Polsce nie miały większego znaczenia, jako na przejaw jego dokładności i skrupulatności. Dyskusję zakończył prof. K. Opałek, omawiając bliską współpracę Łojki z Józefem Wybickim.

Odpowiadając na wywody dyskutantów, referentka podkreśliła związki Łojki z ogólnymi koncepcjami i metodami jego czasów, przede wszystkim jako przedstawiciela arytmetyki politycznej; kontakty osobiste, wobec braku zachowanej korespondencji, trudniejsze są do ustalenia, znane są jednak kontakty z takimi ludźmi, jak Wybicki i Bohomolec. Stwierdziła również, że zachowane materiały Łojki reprezentują bezsprzecznie poziom europejski wysokiej klasy, dając szero-kie, choć głównie francuskie, tło porównawcze. Są one jednak w różnym stopniu wykończone — od wyciągów źródłowych do pełnowartościowych gotowych opracowań; w wielu wypadkach (na przykład taryfa dymów lub rozprawa o handlu w Gdańsku) przedstawiają dziś również wartość źródłową.

Stanisław Grzybowski

POSIEDZENIA NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII NAUKI POLSKIEJ XIX W.

Do końca I kwartału 1967 r. Zespół Historii Nauki Polskiej XIX w. odbył łącznie cztery posiedzenia. Pierwsze z nich (26 XI 66), o charakterze organizacyjnym, omówione zostało w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” nr 2/1967 (s. 469).

Na drugim posiedzeniu Zespołu, w dniu 14 grudnia 1966 r., dr Janusz Skarbek wygłosił referat *Stanowisko pozytywistów polskich wobec humanistyki i przyrodoznawstwa*. Autor poddał krytyce te opinie o pozytywizmie, które poprzestają na jednostronnym uwydatnieniu kultu przyrodoznawstwa w owej epoce. Opinie te sugerują bowiem, jakoby nastąpiło swego rodzaju upośledzenie nauk humanistycznych, oraz jakoby w ruchu pozytywistycznym pojawiła się niższa ocena ich przedmiotu. Według autora, zjawisko kultu przyrodoznawstwa miało wiele aspektów, a m.in. dwa następujące:

1) Pojawiły się tendencje jednoczące przedmiot nauk humanistycznych i przedmiot nauk przyrodniczych, a więc świat kultury i świat przyrody. Koncepcje te wchodziły głęboko w problematykę ontologiczną, a wzorowane były na Comcie Millu, Spencerze lub też na teoriach czysto fizykalistycznych. Głównym ich rysem było stałe podkreślanie determinizmu, rozciągniętego również i na świat kultury.

2) Te właśnie koncepcje ontologiczne, unifikujące przedmiot nauk humanistycznych i przyrodniczych, stanowiły logiczną podstawę dla idei stosowania jednakowych metod w obu tych działach nauk. Przy czym miały to być podstawowe metody stosowane w ówczesnym przyrodoznawstwie.

Autor podkreślił z naciskiem — i to stanowiło główną tezę referatu — że humanistyka pojęta według powyższego wzoru ceniona była przez pozytywistów tak samo wysoko, jak przyrodoznawstwo, a nawet — ze względu na pewne aspekty społeczne — ceniona była przynajmniej tak wysoko, jak przyrodoznawstwo.

Dyskusja koncentrowała się wokół następujących zagadnień: pojęcie dzisiejsze a dziewiętnastowieczne „nauk humanistycznych”; pozytywistyczna idea nauk humanistycznych jako nomotetycznych; recepcja w Polsce pozytywizmu zachodnioeuropejskiego; specyfika pozytywizmu polskiego; filozoficzne idee pozytywizmu w literaturze pięknej drugiej połowy XIX wieku.

W dniu 8 lutego 1967 r. odbyło się następne posiedzenie Zespołu, na którym mgr Andrzej Biernacki wygłosił referat *Spór o metody interpretacji podań historycznych*. Autor przedstawił przemiany, jakim w ciągu jednego stulecia (1850—1950) podlegały interpretacje podania o Piaście. Wyróżnił trzy główne typy interpretacji: mitologiczną, historyczną i folklorystyczną, tworzące niejako odrębne szkoły myślenia. Dyskusja ześrodkowała się na zagadnieniu, czy w treści podań historycznych, ich fabule, należy szukać szczątków prawdy dziejowej, czy też uchwycić funkcję społeczną podania. Dyskutanci byli zdania, że wszystkie trzy wymienione powyżej szkoły interpretacyjne pozostawały pod wpływem pozytywizmu, ograniczającego jednostronnie całą problematykę do traktowania treści podań jako świadectwa (prawdziwego lub fałszywego) zdarzeń rzeczywistych, odpowiadających tej treści. Dyskutanci wskazywali też brak postawienia przez interpretatorów zasadniczego pytania: czemu służyło określone podanie, rozpowszechniane w określonym okresie historycznym.

W dniu 22 marca 1967 r., na czwartym z kolei posiedzeniu Zespołu, doc. Zdzisław Kowalewski wygłosił referat *Propozycje badań nad rolami społecznymi ludzi nauki*. Jako główne zarysowane zostały następujące problemy: pojęcie roli społecznej i ludzi nauki; historyczny proces kształtowania się ról społecznych ludzi nauki w interpretacji F. Znanieckiego; uwarunkowanie historyczno-społeczne ról społecznych ludzi nauki; wstępne hipotezy przemian ról społecznych ludzi nauki w drugiej połowie XIX w. i drugiej połowie XX w.; badanie ról społecznych na podstawie: dokumentów osobistych, dokumentów instytucjonalnych, analiz funkcjonowania instytucji naukowych.

Dyskusja koncentrowała się przede wszystkim wokół zagadnienia: na jakim materiale należałoby oprzeć badania ról społecznych ludzi nauki? Podkreślano, że nie mogą to być wyłącznie wydawnictwa o charakterze selekcyjnym, wyrażające współczesne oceny zjawisk życia naukowego (słowniki, encyklopedie, itp.). Podkreślano też konieczność wyraźniejszego ujęcia przemian wzorca społecznego człowieka nauki, albowiem wzorzec ten uległ olbrzymim przemianom w ciągu ostatniego stulecia. Wskazywano, iż przemiany te należy ująć na tle zmian, zaszłych w całokształcie życia naukowego.

Janusz Skarbek

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII OBRÓBKİ PLASTYCZNEJ

W dniu 15 lutego 1967 r. odbyło się w Poznaniu, w sali Katedry Technologii Metali i Metaloznawstwa Politechniki Poznańskiej, publiczne posiedzenie naukowe Zespołu Historii Obróbki Plastycznej Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. W posiedzeniu uczestniczyli m.in.: kierownik Działu Historii Techniki i Nauk Technicznych oraz przewodniczący Sekcji Historii Górnictwa i Hutnictwa Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, pracownicy naukowcy Zakładu Archeologii Wielkopolski Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, dyrektor Muzeum Narodowego w Poznaniu i jego zastępca, przedstawiciele: Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Katedry Archeologii Polskiej i Powszechnej Uniwersytetu im. Adama